

DAUGĖJA LIETUVIŲ KILMĖS TEORIJŲ

HABIL. DR. BENEDIKTAS JANKAUSKAS
 Ilustracijos – iš autoriaus archyvo

*Historia est magistra vitae ? Istorija yra sąsaja su gimtąja
 žeme.*

Mintis parašyti apžvalgą lietuvių kilmės klausimu kilo paskaičius straipsnį apie Seredpį /26/. Aprašant Seredpiaus piliakalnį, kuris nuo XIX a. vadinamas Palemono kalnu, paminėta legenda apie Lietuvos valstybės kūrėją Romos kunigaikštį Palemoną.

Palemono dinastija vadinama legendine Lietuvos ir Pėmaitijos valdovų dinastija. Pagal XV–XVI a. legendas lietuvių protėviu laikomas Palemonas. Jis atplaukė iš Romos ir prie Dubysos upės pjoėio (dabartinio Seredpiaus miestelio) ir pradėjęs savo dinastiją. Dėios legendos atsirado lietuviams ieėkant „solidpį“ tautos dāknę, kurias būtę galima priedpastatyti lenkų pareiėkimams esā jie su kultūrinio barbariėkā Lietuvos kraėtā. Tuo metu didelė Europos ir Azijos valstybių dalis skelbėsi kilusios iš Romos imperijos (Osmanai, vokieėiai ir kt.) /27/.

Pasak legendos, Palemonas buvęs piauoriojo Nerono giminaitis. Jis pabėgęs iš Romos su 500 kilmingųjė deimę, vengdamas Nerono persekiojimę. Jie keliavę ā dāurę, per Baltijos jūrā ir pasiekę Nemuno deltā. Plaukdami pried srovę, pasiekę Dubysā, kur nuostabiai grapioje vietoje apsistoję pailsėti ir apsispręsti, kā toliau veikti. Vėliau iš jė kilusi Gediminaiėių dinastija.

Pagal A. Vijūko-Kojelaviėiaus pirmājā (todėl ir iėdminai svarbiā) lotyniėkai parašytā „Lietuvos istorijā“ (1 pav.) „kaėpin kokie italai, pakliuvę iš Vendenė jūros ā Kurėiė dānkā, o iš ten prie Nemuno pjoėiė, pateko plaukdami pried srovę, ā Pėmaitijā ir Lietuvā. ... patikimiausia, rodos, būtę manyti, kad italai ā dāias pėmes bus atvykę po devintojo amėiaus nuo Kristaus gimimo.“ /22/. Nurodytoji neātikėtinai vėlyva data iš karto sukelia nepasitikėjimā tuo Kojelaviėiaus legendiniu pasakojimu. Tarp 500 atvykusiejė buvę vadai: Palemonas arba Publijus Libonas, herbo stulpai, Julijonas Dausprungas, kurio giminės herbas Kentauras, Prosperas Cezarianas – herbo Stulpai, Ursinas bei Hektoras – herbo Roėės arba Roėynas. Atvykėliai Nemunu pasiekę Dubysos pjoitis pasistatę Romanovā (Romnovā arba Romovē), vėliau tapusia vyriausiojo lietuvių pynio Krivės Krivaiėio būstine. Tai kitas tiesos neatitinkantis teiginys, patvirtinantis legendinę pasakojimo kilmę. Vėliau atėiviai persikėlę per Nevėpā ir nusigavę ā alānė arba lietuvių pėmes. Jie taikingai prisiderinę prie senbūvių, o vėliau kūrę bendrā valstybę /22/. Mirus lietuvių valdovui, Palemonas bendru balsavimu buvęs iėrinktas

1 pav. Alberto Vijūko-Kojelaviėiaus Lietuvos istorijos I dalies titulinis lapas

Lietuvos ir Pėmaitijos valdovų. Palemono laikais vykęs atmintinas mūdis, kuriame rusai sumuė Jotvingius. Ėi tauta, lietuvių kaimynė ir sājunginikė, po daugybės pergalingų karų su rusais pagaliau buvusi āveikta Vladimiro, laimingiausiojo iš Kijevo kunigaikėiė: ji tapusi pavergta, praradusi laisvę ir kasmet turėjusi mokėti duoklę /22/.

Po kunigaikėiėio Palemono mirties trys jo sūnūs pasidaliję tuometinės Lietuvos pėmes ir ākūrę sostines: Barkus ā Nemunā ātekanėios Jūros pjoityse pasistatę Jurbarko pilā ir gavęs valdyti tā Pėmaitijos dalā, „kuri plyti nuo Jūros iki Nemuno ligi Kurėiė dānkos“; Kuno arba Kunasijaus valstybė buvusi ribojama Nemunu, Dubysa ir Nevėpiu bei Nerimi, o sostinė pėioje Neries ir Nemuno santakoje buvusi pavadinta Kaunu; Spera nukeliavęs gerokai ā rytus ir valdęs pėmes tarp Nevėpio, Ėventosios ir Ėdivintos upių bei pastatęs prie didpilio eėero pilā ir dabar vadinamā Spera. Taip pat Julijonas Dausprungas prie Ėventosios upės ant kalno labai patogioje vietoje pastatęs pilā, kuri tenykėiėio pmonio kalba vadinta Vilkmerge, o netoli tos vietos padėjęs pamatus kitai piliai ir jā pavadinęs Dzeivaltovijā /22/.

2 pav. Lenkų istorikas Jonas Dluogoėas, vienas pirmojė iėdėstęs romėniėkājā lietuvių kilmės teorijā /16. XIX a. nepinomo dailininko kūriny. Ilustracija iš interneto leidinio <http://www.polona.pl/dlibra/doccontent?id=6572&from=latest>

3 pav. Simonas Daukantas. Medalis, skirtas gimimo 200 m. jubiliejui (dail. Petras Gintalas)

Palemonui mirus, valdžia tekusi Burkui, vėliau ją valdęs Spera. Jis keletą kartų padėjęs Prūsijai, kai ją puldinėjęs lenkų karalius Boleslovas Narsusis. Po Speros valdęs Kunas, kuris valdžią pasiskirstęs sūnams: Kernui (Kernusijui) atitekusios Lietuvos pėmės tarp Neries, Nevėžio ir Dauguvos, o Gimbutui – pėmaitija. Kernius pastatydinęs Kernavės pilį /22/.

Aprėdytoji lietuvių kilmės teorija, anot diuolaikinio Lietuvos istoriko A. Gumuliausko /14/, vadinama romėniškąja teorija. Ją paskelbęs lenkų istorikas J. Dlugožas (2 pav.), gyvenęs 1415–1480 metais.

2 pav. Lenkų istorikas Jonas Dlugožas, vienas pirmųjų iždėstęs romėniškąją lietuvių kilmės teoriją /16/

Pagal Lietuvos istoriką J. Jurginą /19/, Dlugožas J. kiek kitaip nei A. Vjūkas-Kojelavičius, aprašęs lietuvių kilmę. Lietuviai, per tarpusavio karus iš Romos ir Italijos išvaryti, atsikūrę nepinomame tuščiame krašte tarp Lenkijos, Rusijos, Livonijos ir Prūsijos pėmių, kur dėl stiprių šalėjų didžiąją metų dalį būdavusi piema. Ten pirmiausia jie atsikūrę Vilniaus miestą, dabartinę svarbiausią valstybės sostinę, ir pavadinę ją kunigaikščio Vilio vardu, kurio vedami iškeliavę iš Italijos ir pasiekę kitus kraštus /19/. Lietuvių ir pėmaičių kilmę iš romėnų, pagal J. Dlugožą, rodantis bendras abiejų tautų kalbos pagrindas, o skirtumai, kurių taip pat esama nemažai, atsiradę tik todėl, kad lietuviai ilgai gyvenę lenkų, čekų ir rusų kaimynystėje /14/.

Iš esmės kitaip romėniškąją lietuvių kilmės istoriją interpretavo Simonas Daukantas (3 pav.). Jis išsamiai aprašinėjo jo rastus senovės graikų (grekonio), romėnų (rymonio), skandinavų (šiaurės raudytojų: saulėlydinio švedo – danų bei šiaurinio švedo – norvegų ir švedo), baltarusių, rusų ir ukrainiečių (gudų) istorinius žaltinius apie pėmaičių ir lietuvių kilmę bei jų santykius su kaimyninių kraštų gyventojais /9/. Apie didžiulį Simono Daukanto indėlį, atskleidžiantį šiandien užmarštiną gramzdinamą senąją Lietuvos praeitį, planuoju parengti atskirą straipsnį. Ėia paminėtinas tik vienas epizodas, turintis sąsają su romėniškąją lietuvių kilmės istorija.

Rašydamas apie Ptolomėjaus raštuose minimą „pinyėią Rusnės saloj“, S. Daukantas aprašė daug vėliau, jau viduriniaisiais amžiais, minėtą ávykį, kai „vokyčiai ir kiti meldpionys teutonų, kariaudami su lietuviiais ir pėmaičiais Parusny, sugriovė ant salos Rusnės átakoj Nemuno pėmaičių pagonių pinyėią, garsią ir didžią godojamą senovę, kurios altorių radę minavoti vokyčiai akmenį su paražu lotynišku, kursai rodę, jog metuose 115 pirm gimimo Kristaus, Nemunas, jūrų karvedys, atkeliavęs su šeimyna iš Kartaginos jūromis á pėmaičius ir apsigyvenęs saloj Rusnėj. Tą akmenį vokyčiai metuose 1240 nusiuntę á Rymą popiežiui Inocentui III, kursai mandagiai ją priėmęs, atkaliai á jo vietą nusiuntęs vokyčiams abrozda, arba rodveidą kokio tenai šventoj, liepdamas pakabinti bašnųėioj á akmens vietą“ /9/. Toliau aprašomas pasakojimas, kaip tie jūreiviai, vadovaujami jo vadovo Nemuno, nusiyrę Nemunu iki Dubysos, o pastarąją dar toliau ir davę pradžią pavadinimams vietovių, kuriose sustoję: „Seredžius, Ėekiškė, Eriogala, Betygala“. S. Daukanto versija nuo ankščiau aprašytojų skiriasi ne tik skirtingais veikėjais, bet ir iš esmės skirtingu laiku. Tas laikas priartėja prie G. J. Cezario gyventojų laikotarpio – 100–44 m. pr. Kr., kuris pirmasis tuos ávykius uždėas.

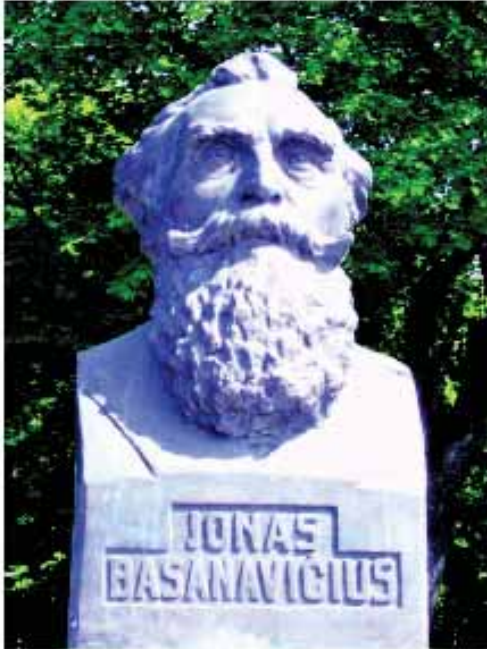
Jau esu rašęs /17/ apie Prancūzijos istoriko Pišelio Ch. L. T. (Pichel)/30/ realiau vertintas Lietuvos istorijos ištakas, atmetant lietuvių kildinimą iš legendinio italų ateivių. Ch. L. T. Pišelis ieškojo bendros aisėš kulties, remdamasis ávairiais žaltiniais, tarp kurių svarbią vietą skyrė archeologiniams, antropologiniams tyrinėjimams bei kalbiniams panašumams, ką patvirtino ir prof. Zigmo Zinkevičiaus tyrimai /35/.

A. Gumuliauskas apie romėniškąją lietuvių kilmės teoriją neabejodamas rašo: „Kad ši teorija yra tik legenda, dabar niekas neabejoja“ /14/. Vienok, tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „Lietuvos tūkstantmetis ir lokaloji istorija“, vykusiyoje 2009 metų liepos 3 d., Vilniaus pedagoginio universiteto atstovė V. Girininkienė tuo suabejojo. Pranešime „Lokaliniai istorinės kultūros aspektai: Palemono kalnas XVIII a. pab. Seredžiaus dokumentuose“ ji, atrodo, labai nuodirdžiai klausytojus átikinėjo romėniškosios lietuvių kilmės teorijos teisingumu. Ir, kas keisčiausia, nė vienas iš žaltien Lietuvos mokslų akademijos Didžiojoje salėje pranešimo klausiusių istorikų lyg ir nesuabejojo jos pranešimo teiginiais.

A. Gumuliauskas romėniškąją lietuvių kilmės teoriją gretina su gotiškąja, kurios pradininku buvęs Erazmas Stela. Pagal ją lietuviai esą kilę iš germanų genties herulų. Herulai gyvenę Skandinavijoje, Jutlandijos pusiasalyje. Per didžią tautų kraustymąsi dalis jų išsikėlę ir apsigyvenę prie Azovo ir Juodosios jūrų. Herulai puldinęję Mažąją Aziją ir Graikiją. IV a. herulus nukariavę gotai, o vėliau hunai. Pflugus hunų valdžią, herulai sudarę valstybę dabartinėje Vengrijos teritorijoje. Gotų karaliui Teodorikui V a. nuėdžius herulų vadą Odoakarą, dauguma herulų persikėlę á Graikiją, o kita dalis grąpusi prie Baltijos jūrų, iš kur nustumę danus ir atsikūrę Skandinavijoje. Herulų pavadinimas esąs kilęs iš lietuviškų „girulio“ /14/.

Beveik tokią pačią koncepciją, kildinanėią lietuvius iš herulų, inspiravo kunigo Ksavero Bohušo veikalas „Apie lietuvių tautos ir kalbos pradžią“ (*O początkach narodu jazyka litewskiego rozprawa*), kuris lenkų kalba buvo išspausdintas 1808 m. /24/. Jis neigė lietuvių kilmės iš romėnų teoriją, árodinėjo, kad lietuviai kilę iš herulų, kad lietuvių kalba labai sena, tinkanti grožinei literatūrai ir

(Nukelta á 4 p.)

3 pav. Dr. Jono Basanavičiaus skulptūros Palangoje fragmentas. Skulptorius J. Zikaras

(Atkelta iš 3 p.)

turinti teisę būti vartojama viešajame gyvenime. Jo darbas sukėlė lenkų ir lietuvių visuomenės susidomėjimą lietuvių tautos praeitimi, kalba. K. Bohučas teigė, kad lietuvių kalba turėjusi savo raštą, tačiau šis per amžius neišlikęs, ir jis pateikęs 4 eilutes iš Ovidijaus ir 30 eilučių iš Vergilijaus kūrinių vertimų iš lietuvių kalbą /24/. Dėmesį atkreipia tai, kad net Lietuvos praeities šinovai Bohučo herulišką lietuvių kilmės hipotezę buvo linkę laikyti naujoviška, nors prieš pusantrą amžių ją pristatė A. Vijkas-Kojelavičius /20/.

J. Basanavičius (4 pav.) iškėlė ir stengėsi pagrįsti lietuvių kilmės iš trakų-frygų (dabų ampininkų) teoriją /1, 3/. Jis įrodinėjo, jog trakai buvusi dabar išnykusi indoeuropiečių gentis, kurios artimiausi giminiai būvę Mažosios Azijos frigai. Jų kalbos turinėtis kai kuriuos artimus kalbinės giminystės ryšius su baltų kalbomis. Romantiškai idealizuodamas lietuvių tautos praeitį, jis lietuvių kiltą susiejo su hetitais, kurių kultūra (II tūkst. pr. Kr.) senesnė net už romėnų ir graikų /14/. Nusistebėjimą kelia tai, kad mūsų istorikai apie minimą J. Basanavičiaus teoriją rašo ir pasakoja nenoriai, apie ją užsimindami vos keletu frazių, ir lyg pasiteisindami teigia, kad „Basanavičiaus J. teoriją kritikavo kalbininkas prof. K. Buga“ /14/.

Iš J. Basanavičiaus darbų /1, 2, 3/ supinome, kad, atvykęs į Bulgariją 1880 m., jis susidomėjęs nuo neatmenamų laikų supiltais milpinkapiais, kurių senumas galės prilygti Egipto piramidžių amžiui. Jam kilęs klausimas, kas per paslaptinga buvo ta tauta, kuri tokius didžius amžinuos paminklus savo valdovams, karaliams supylė? Studijuodamas graikiškus ir romėniškus senovės raštus, jis įsitikinęs, kad tai buvusi trakų tauta, kurios vardas esąs grynai lietuviškas. Tą laiką mokslininkai trakų tautą, kuri pirmoji Europoje

platinusi šiandieninės kultūros ir dvasiškumo idėjas, laikė visiškai išnykusia kalbiškai, o jų vietoje vėliau iškilo šiandieniniai rumunai ir bulgarai. Ilgiau pagyvenęs tarp bulgarų tose vietose, kur senovės trakai gyveno, J. Basanavičius bulgarų kalboje pastebėjęs lietuviškai skambanėjų žodžių, girdėjęs senovines lietuvių dainas primenančių melodijų, radęs daugybę lietuviškų pasakų sąsajų su Bulgarijos gamta. Savo tyrinėjimų pagrindu J. Basanavičius padarė išvadą, kad trakai buvo ta pati tauta, kaip ir lietuviai, ir kalbėję jie lietuviškai; šiandieniniai lietuviai esą tik menka liekana tos didelės ir galingos senosios trakų tautos. Iš tyrinėjimų paaiškėjo, kad trakų tauta dar ne visiškai išnykusi ir kalbiškai dar gyva. J. Basanavičius trakus traktavo ne kaip mūsų etninius gimninius, bet kaip tiesioginius protėvius, t. y. lietuvius vadino ateiviais nuo Dunojaus – iš Balkanų pusiasalio ir iš Mažosios Azijos /1/.

Atskiro dėmesio verti lietuvių diplomato, politologo Česlovo Gedgaudo darbai lietuvių praeities ir kilmės klausimu. Jis buvo baigęs Sorbonos universiteto Politinių mokslų institutą Prancūzijoje, dirbęs Lietuvos užsienio reikalų ministerijoje, Lietuvos pasiuntinybėje Romoje, 1945–1952 m. gyvenęs Paryžiuje, dirbęs Prancūzijos užsienio reikalų ministerijoje. Kartu jis gilina indoeuropiečių kalbų žinias Sorbonos universitete, rašė disertaciją iš lyginamosios kalbotyros srities, bet, jos nebaigęs, persikėlęs gyventi į JAV (Eikagą). Č. Gedgaudas mokėjęs bent 9 senąsias kalbas (hetitų, sanskritų, persų ir kt.) /5/. Tai jam padėjo rinkti duomenis iš senovinių raštų.

Č. Gedgaudas parašė kontroversiškai vertinamą knygą „Mūsų praeities beiškant“ /11/, kuri Lietuvos istorikais besivadinančių veikėjų kritikuota kaip pseudomokslinė ar falsifikacija /11, 28/. Galima tik spėti, kad kritika bandoma atsisteisti už Č. Gedgaudo knygoje pareikštą aštrią Lietuvos istorinių tyrimų kritiką, o labiausiai, turbūt, už taiklią krikščionių religijos kritiką, dėl senovinių dokumentų naikinimo, rašytinį popiežių dokumentais skatinant kalavijuočių ir krypjuočių vykdyto genocido baltų tautų atžvilgiu. Gausybė Č. Gedgaudo knygoje pateiktų faktų, logiškų samprotavimų ir lingvistinių sąsajų daug kartų nusveria kai kuriuos gal ir per drąsius jo apibendrinimus. Vienok, manau, nėra pagrindo nesutikti su Č. Gedgaudu, rašiusiu: „Kodėl mūsų istorijos vadovėliai pradeda jos rimtą aprašymą tik nuo Vytautinių laikų, Mindaugą laikydami „filiausia senove“, kai Vakarų Europa tuo laiku jau turėjo 5–10 amžių didžiulius archyvus? Č. Gedgaudas piktinosi, kodėl mūsųose tiems lengvai atsekamiems amžiams skiriama tik pora miglotai romantiškų puslapių, kai galima, pasirėmus Vakarų, Rasų, Bizantijos, Arabų, Skandinavų ir kitais labai gausiais ir nė kieno neginėjimais daliniais atstatyti 3 000 metų mūsų praeitį? Jis ragino studijuoti „Varmonio Rikio palikimą, Gintaro Kelio Imperiją“ /11/.

Kita garsi ideivijos žurnalistė ir istorikė iš Venesuelos Jūratė Statkutė de Rosales /31/, panašiai, kaip ir Č. Gedgaudas /11/, daugybę lyg ir nenuginėjamų Vakarų kraštuose rastų dalinių pagrindų atseka Lietuvos (Baltų) valstybės šaknis gilioje senovėje (prieš 3 500–4 000 metų). Jos knyga „Senasis aiseiš giminės metraštis“ (4 pav.) parašyta pagal ispanų kalba paskelbtą jos istorijos tyrimą „Los Godos“, vėliau anglų kalba išleista pavadinimu „Goths and Balts“. Remdamasi senovės graikų, romėnų, kitų tautų istorikų, geografijos tyrinėtojų darbais, archeologijos ir kalbotyros duomenimis, jos paėmė Karakaso bibliotekoje aptikta XIII a. Ispanijos kronika ir gausiais kitais daliniais, autorė įrodinėja, kad Lietuva gyvuoja jau 3 850 metų. Iš pirmo žvilgsnio mums gal ir keistokai atrodo Statkutės J. šikiniėjimai, kad istorijos metraščiuose minimi gudai,

gyvenę nuo Vyslos iki Uralo buvo ne germanų ar slavų, o aisėi: lietuviai, latviai, prūsai ir kitų genėi protėviai /31/. Tačiau tokia mąstymą netrukutė pakeisti pastudijavę jau seniai lietuvių kalba (tiesa, su pėmaitiđku akcentu) paskelbtus Simono Daukanto darbus /8, 9/. Pėnoma dar daug lietuvių kilmės teorijų. Labai trumpai paminėsiu tik keletą iđ jų.

Pagal Lietuvos mokslinės archeologijos pradininką, profesorių Joną Puziną lietuviai gyvenę Dniepro aukđtupio baseine, o ĩ Rytų Pabaltiją ėmę keltis Didįiojo tautų kraustymosi pabaigoje, kai juos pradėjo spausti slavai. Lietuviai, atėję ĩ naujasias pėmes, iđstūmę finugriđkos kilmės lybius /18/. Tai lyg ir sutampa su estų geografo, profesoriaus Konstantino Grevingo tvirtinimu, kad pirmieji Lietuvos pėmių gyventojai buvę finugrai, o lietuviai ir latviai atsikėlę tik V–VI a. /18/. Kalbininkas K. Buga aiđkinęs, kad aisėiai kilę iđ keletą ampėių pr. Kr. prie Smolensko ir Soųo gyvenusių mordvių kaimynų. Lietuvius ir latvius slavai atstūmę nuo Pripetės pro Berziną ir Dniepro aukđtupį /14/. Iđ kitų đaltinių /12/ dar supinome, kad „Mūsų đviesus kalbininkas, iđstudijavęs 120 upių pavadinimus buvusios senovės Rytų Galindų pėmės, sudarę proistorinį aisėių pėmelapį, nusitęsiantį ligi Maskvos, bet vėliau buvo priverstas „pasitaisyti“, oficialiems sluoksniams iđsigandus. Būgos pėmelapis tačiau, po vėlesnių archeologinių studijų ir paėių rusų kalbininkų vėliausiu patikrinimu, dabar visiđkai patvirtintas ir net praplatintas.“

Điuolaikiniai tyrėjai lietuvių kilmę aprađinėja gana sudėtingai net populiariuose leidiniuose /6, 23, 33/, tačiau iđ jų iđplaukianti iđvada lyg ir aiđki: „tiesioginiai baltų protėviai rytinėje Baltijos jūros pakrantėje gyveno nuo mezolito laikotarpio pradųios.“ /33/. Jei tai tiesa, mūsų protėviai prie Baltijos krantų gyvena jau nuo viduriniojo akmens ampėiaus pradųios arba jau 9 000 metų, nors pagal V. Daugirdaitę-Sruogienę pėmonio liekanų (matyt, klajoklių pėvejų ar medųiotojų) randama jau „maųdaug prieš 20 000 ar 15 000 metų“ /7/.

Apie senas mezolito laikotarpio pėmaitijos teritorijoje buvusias gyvenvietes liudija ir konkretūs archeologiniai duomenys. A. Ivinskis rađo: „Ankstyviausi duomenys apie Varnių apylinkėse gyvenusių pėmones gauti nuo 1982 m. kaupiant medųpiagą ... Kasinėjimai parodė, jog Spigino salos kalnas – unikalus mezolito paminklas. Jame aptikti keturi palaidojimai, pagal analogijas ir radinius, artimi Lenkijos teritorijoje (iđ Janislavico) esanėiam mezolito kapui bei kai kuriems – iđ Latvijos Zveiniekų (Butrimas A., Eesnys G., 1987, p. 6–11). Radiokarboniniu būdu apskaiėiavus geriausiai iđlikusio Spigino 4 kapo datą, ... iđaiđkėjo, jog pėmogus ėia palaidotas 5 520 metais (± 60) pr. Kr. – seniausiai visame Rytų Pabaltijyje.“ /15/. Pagal Butrimą A. Varnių apylinkėse telkđanėio „vieno seniausiu Pabaltijio ėpėrų“ Birųlio pakrantėse pirmieji gyventojai „sikūrė jau prieš 10 000 metų – t. y. senojo (paleolito) ir vidurinio (mezolito) akmens ampėių sandūroje“ /4/. Tie konkretūs archeologiniai tyrimų duomenys patvirtina galimas ankšėiau minėtų J. Basanavėiaus, J. Statkutės de Rosales ir Ė. Gedgaudo teorijų ar hipotezių apie garbingą labai seną lietuvių kiltį sásajas su điandieniniais duomenimis.

Dar norisi atkreipti dėmesį ĩ „EurAtlas“ tinklalapio skelbiamus Europos istorinius pėmelapius, kurie, beje, apima laikotarpį tik nuo 2 000 metų /10/. Pirmaisiais mūsų eros metais (Year 1) arėiausiai Baltijos jūros (Mare Subicum) dabartinėje Lenkijos teritorijoje parodyta pietinių germanų gentis Scirii, o ĩ pietryčius nuo jos – Veneti (iki 500 m. imtinai pavadinimai pėmelapiuose rodomi lotynų kalba). Tarp 100 ir 400 metų (kas đimtmetą) maųdaug toje pat teritorijoje rodomi Venetai, o Sarmatai (Sarmatae) su dar điauriau nuo jų esanėiais

4 pav. Jūratės Statkutės de Rosales knygos „Senasis aisėių giminės metraštis“ viršelis

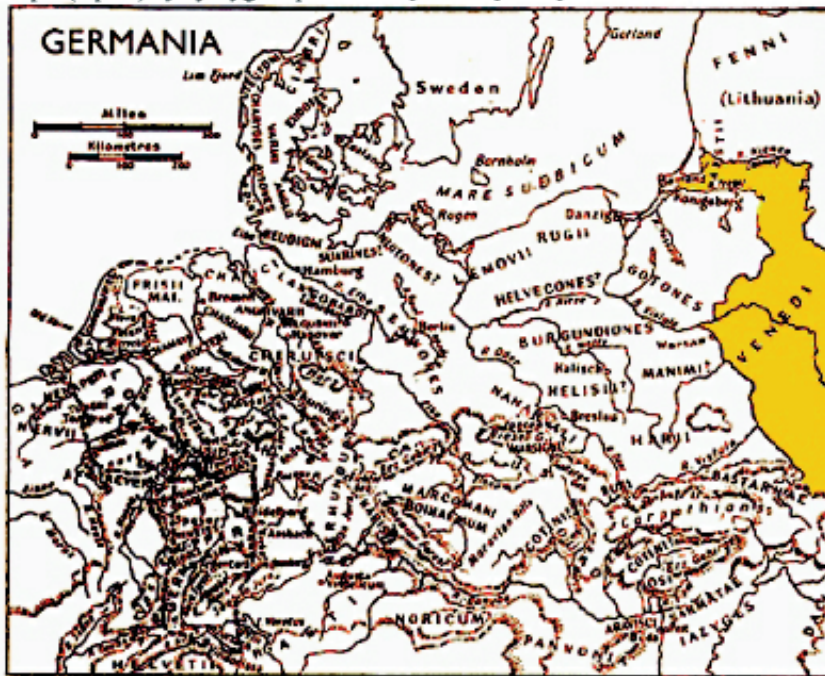

5 pav. Europos istorijos pėmelapis 300-aisiais mūsų eros metais /10/

Navarais (Navari) atsiranda điauriau Azovo ir Juodosios jūrų (5 pav.).

Nuo 500-ųjų metų prie Baltijos jūros atsiranda Aisėiai (Aesti), nuo 600-ųjų – ir Prūsai (Borussai), o Venetai tampa Vistula Veneti, nuo 700-ųjų metų parodyti ir Lenkai (Polons), nuo 800-ųjų – jau randame Kurčius (Curonians) ir, ryėiau nuo jų – Krivičius (Krivichi). Estai (Chuds) ir pėmaiėiai (Zhmuds) netoli Baltijos pradėdami rodyti nuo 900-ųjų, o Latviai (Latvians), Lietuviai (Lithuanians) ir Sūduviai (Suduvians) – nuo 1000-ųjų metų, nuo 1100-ųjų metų atsiranda dar ir Livonėieiai (Livonians) /10/.

Labiau gilliantis ĩ minėtus Venetus ar Venedus, dėmesį patraukia tai, kad pėmysis Romėnų istorikas Tacitas (Publius Cornelius Nukelta ĩ 6 p.)

6 pav. Vokietija pagal Romėno istoriką Tacitą /32/

7 pav. Barbarai ir Romos imperija 125 metais /13/

(Atkelta iš 5 p.)

Tacitus, 56–117 m.), savo veikale „Germania“ nenurodė aiškios ribos tarp Germano ir Venedo (Venedi, Wends, Veneti ar Eneti People – taip jis vadino tą didelę gentą), nes nebuvo tikras dėl jo etninio identiteto, bet pamačiau pateiktas Vokietijos (Germania) žemėlapis (6 pav.) kalba lyg ir apie baltiška Venedo kilmę /32/.

Pateiktasis žemėlapis rodo, kad Venedo žemė apėmė beveik visą dabartinę Kaliningrado sritį, už Nemuno esančią šiandieninę Lietuvos dalį (Suduva) ir tęsėsi toli ir plačiai pietryčių kryptimi. Vienok, Tacitus netapatino Aisėjus ar Lietuvius su Venedais, nes uždavė „AESTII“ regime per visą Venedo Pamaro dalį, o uždavė „Lithuania“ yra daugiau Venedo. Beje, pagal ką tik paminėtą Lietuvos uždavė, šiais metais turėtume dvesti 1913-ąsias Lietuvos paminėjimo rašytiniuose šaltiniuose metines (!), nes žinoma, kad aptariamasis Tacido veikalas buvo paskelbtas 98 m., t. y. pirmojo mūsų eros šimtmečio pabaigoje. Žinoma ir 1645 m. redaguota, atrodo, to paties žemėlapio versija. Ji daug kartų raiškėsnė, bet jau iš pirmo žvilgsnio pastebimas tendencingas redagavimas: jame „Venedi“ tik simboliškai pažymėti kamputyje tarp Nemuno ir Vyslos, arda „Lithuania“ ir „FENNI“ visai neliko, o dešiniame pakrautyje, t. y. rytinėje pusėje, atsirado uždavė „Sarmatiae Europaeae pars“. Vietoje „MARE SUBICUM“ uždavė „SVEVICVM MARE, Tacito quod et AMALCHIVM Plinio.“ Tai lyg ir patvirtina aptikto teiginio, kad pats Tacidas nebuvo Vokietijoje, o juolab toliau į diaurą ar į rytus nuo jos. Minimaliam veikalui jis panaudojė Plinijaus (Gaius Plinius Secundus, 23–79 m.) ir kt. autorio raštus. Galima spėti, kad pateiktasis žemėlapis buvo parengtas Plinijaus, o tai reikėtu, kad pirmasis Lietuvos paminėjimas buvo dar gal kelētą dešimtmečiu anksčiau.

Antrojo ėimtmeėio geografas Klaudijus Ptolomėjus (Claudius Ptolemaeus, ~90–~168 m.) ėemes tarp Reino (Rhine) ir Vislos (Vistula) vadino Germano ėemėmis, o ėemes ė rytus nuo Vislos – Sarmato (Sarmatae) ėemėmis. Moksliniame traktate „Geografija“ jis paminėjo baltø gentis Sėduvius (Sudinus) ir Galindus /21/.

Internetė /13/ radau ir kitā ėdomo ėemėlapā (7 pav.), kuriame Romos imperija ir Barbarai (taip bendru vardu vadinti visi kraėtai up Romos imperijos ribo) pavaizduoti 125-aisiais mėsø eros metais, t. y. beveik 30 metø vėliau, kaip Tacito ėemėlapyje. Jame Venedi aiėkiai parodyti plėėioje teritorijoje pagal Baltijos jūrā per visā ėiandieninā Lietuvā, Baltarusijā ir dalā ėiandieninės Latvijos bei Ukrainos.

Ėemėlapiuose upfikuotos situacijos lyg ir verėia suabejoti anksėiau apraėytomis J. Basanaviėiaus, Ė. Gedgaudo ir J. Statkutės de Rosales idėjomis apie labai senā Baltø, o kartu ir Lietuvio kiltā, o kita vertus, sukelia dar daugiau abejoniø dėl galimai buvusio sãmoningø istorijos klastoėio ar dėl ėiandien mums gal ir neėinomø gamtinio, gilio socialinio ar kitokio sukretimø upmaroėtin nugramzdintø svarbio istorinio ėinio. Suvokiant, kad paėinimui gilinti ribø nėra, svarbu ėsiklausyti ė naujai pasirodanėias ėinias, gretinti jas su anksėiau turėtais duomenimis, taip sieksnis po sieksnio plėėiant mėsø paėinimo ribas.

Susirūpinimā kelia ir ėiuolaikinio veikėjo noras ėgelti dabartiniams Lietuvos „vadukams“, remiantis abejotinu ar net akivaizėpiai neteisingu istorinio asmenybio vertinimu. Tokiais vadino Rimvydo Valatkos teiginius, neseniai paskelbtus dienraėtyje „Lietuvos rytas“, kur teigiama, kad „J. Basanaviėius tautā grėėo ė tokias tolimas nepolitines dausas, kad ten jei ir buvo galima kā nors pamatyti, tai tik vaidenantis, kaip lietuviai upgimsta iø ėimirusio trakø. Patriarcho neįaudino lietuviokumo pilnatvė dabartyje. Lietuva jam glūdėjo tik tolimoje praeityje. Didinga istorija, o ne civilizacijos raidā atitinkanti dabartis“ /34/. Manau, kad teiginys, kad „Patriarcho neįaudino lietuviokumo pilnatvė dabartyje“, vertintinas kaip ŗpūlus ėmeiptas. Jei taip galvojama, tai up kā „ėmintingasis“ Valatka J. Basanaviėio dar patriarchu vadina? Be to, tokiems veikėjams verta priminti, kad „Istorija yra gyvenimo mokykla. Mėsø gyvenamaisiais laikais, kada ėvykiai pasaulyje labai greitai vystosi, ypėø svarbu paėinti istorijā. Visa, kas vyksta dabar, yra glaudėpiai susiję su praeitimi, tad negalime suprasti dabarties, neėinodami, kas buvo seniau. Taip pat, ėinant istorijā, galima kiek numatyti ateitā, iėvengti daug klaidø ...“ /7/.

PANAUDOTA LITERATūra:

1. Basanaviėius J., *Apie Trako prygø tautystę ir jø atsikėlimā Lietuvos: etnologijos tyrinėjimas*, Vilnius, 1921.
2. Basanaviėius J., *Levas lietuvio pasakose ir dainose*, Vilnius, 1919.
3. Basanaviėius J., *Rinktiniai Raėtai*, Vilnius, 1970.
4. Butrimas A., *Pavandenė. Apylinkio istorija. ėemaiėio praeitis*. D. 1, 1990 m. Varnio konferencijos medėpiaga, Vilnius, 1990. p. 176–185.
5. Gedgaudas Ė., *Vikipedija, Laisvoji enciklopedija, Nuolatinė nuoroda*: http://lt.wikipedia.org/w/index.php?title=%C4%8Ceslovas_Gedgaudas&oldid=3319965
6. Ėesnys G., „Lietuvio kilmė: Antropologiniai duomenys“. *Lietuva Ėimos enciklopedija*, Kaunas, 2006, p. 35–38.
7. Daugirdaitė- Sruogienė V., *Lietuvos istorija*, Vilnius, 1990.
8. Daukantas S., *Būdas senovės lietuvio Kalnėno ir Ėemaiėio*, Kaunas, 1935.
9. Daukantas S., *Istorija Ėemaitioka [I]*, Vilnius, 1995.
10. *Euratlas Historical Maps* <http://www.euratlas.net/history/europe/1/index.html>.
11. Gedgaudas Ė., *Mūsø praeities beieėkant*, Mechikas, 1972 ir Kaunas, 1994 (2-a laida).
12. Gedgaudas Ė., www.Lietuvos.net, vikingas©A.C./Aldas.
13. Gepids, *Wikipedia The Free Encyclopedia*, <http://www.en.Wikipedia.org/wiki/Gepids>
14. Gumuliauskas A., *Lietuva: nuo valstybės sukūrimo iki valstybės atkūrimo*, Vilnius. 1993, 256 p.
15. Ivinskis A., *Ikikrikėioniėkieji Varniai. Ikikrikėioniėkojo laikotarpio apėvalga*, <http://www.varniai-museum.lt>
16. „Jan Długosz“, *Wikipedia the free encyclopedia*.
17. Jankauskas B., „Ėemaitijos korta“ ar Lietuvos istorijos klastotės?, *Ėemaitija I (Samogitia* (lot. – *Ėemaitija*), 2010 Nr. 9, p. 26–33 p.
18. Jovaiėa E., „Indoeuropieėiai ir baltai“, *Lietuva iki Mindaugo*, Vilnius, 2003, p. 47–52.
19. Jurginis J., *Lietuvos epas: Didvyriai Karvedėiai Kunigaikėiai*, Kaunas, 1992.
20. Jurkiewicz J., „Albertas Vijūkas-Kojelaviėius – heruliokos lietuviø kilmės teorijos pradininkas“, *Lituanistica*, 2009, t. 55, Nr. 3–4 (79–80), p. 105–115.
21. „Klaudijus Ptolomėjus“, *Vikipedija Laisvoji enciklopedija* <http://www.lt.wikipedia.org/wiki/Klaudijus%C4%97jus>
22. Kojelaviėius-Vijūkas A., *Lietuvos istorija*, Vilnius, 1988 (Vertimas iø lotynø kalbos, iėleista Dancige 1650).
23. Kuėinskas V., „Lietuvio kilmė: Genetiniai upatumai“, *Lietuva Ėimos enciklopedija*, Kaunas, 2006, p. 38–41.
24. Maciūnas V., „Bohuo veikalas apie lietuvio kalbā“, *Archivum philologicum, Kn. 6*, 1937, p. 84–99.
25. Miknys R., „Basanaviėius Jonas“, *Lietuvos istorija Enciklopedinis ėinytas*, Vilnius, 2011, p. 168–169.
26. Mukienė D., „Seredėius, Belvederio dvaro sodyba. Seredėiaus piliakalnis“, *Ėemaiėio ėemė*, 2011. Nr. 4, p. 2–7 www.samogit.lt.
27. „Palemono dinastija“, *Vikipedija, Laisvoji enciklopedija*.
28. Patackas A., „Gotai ir baltai. Arba kodėl gotai nėra baltai ir kodėl pavojinga ieėkoti ten, kur nepametei“, *Naujasis ėidėnys – Aidai*, 2008, Nr. 1–2 (205–206), p. 38–41.
29. Peleckis M., „Falsifikacija“, *Literatūra ir menas*, 2009-06-12, Nr. 3241 http://www.culture.lt/menas/?st_id=1496
30. Pichel Ch. L. T., *Ėemaitija*, Kaunas, 1991.
31. Statkutė de Rosales J. R., *Senasis aisėio giminės metraėtis*, Ėeslovo Gedgaudo labdaros fondas, Kaunas, 2009.
32. *The Venedi* <http://freepages.family.rootsweb.ancestry.com/~rgrosser/venedi.htm>
33. Vaicekauskas A., „Lietuvio kilmė: Archeologai apie rytinio baltø kilmę: Lietuvio gentys: Lietuvio genio susivienijimas“, *Lietuva Ėimos enciklopedija*, Kaunas, „Ėviesa“, 2006, p. 32–35.
34. Valatka R., „Nėnoro būti dabarty simboliai“, *Lietuvos rytas*, 2011-05-23.
35. Zinkeviėius Z., *Lietuvio tautos kilmė*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijø leidybos institutas, 2005.

Kaunas, 2001-05-30